

DIVERSITEIT VIEREN IN HET BASISONDERWIJS

1e deel van de serie.

Preventie van discriminatie vanaf 4 jaar

Groep 1-2

DIVERSITEIT MAG ER ZIJN!

Discriminatie voorkomen begint bij bewustwording en actie in de klas vanaf dag één. Dit digitale boek is ontwikkeld om leerkrachten in het basisonderwijs te inspireren om zich bewust te worden van het belang van een inclusieve schoolomgeving en te voorzien in praktische tips waarop ze diversiteit kunnen vieren op een haalbare wijze. Gebaseerd op uitgebreid literatuuronderzoek, biedt dit boek advies voor een holistische benadering (diverse invalshoeken) voor het voorkomen van discriminatie in het onderwijs en vooral veel tips. Dit boek maakt deel uit van een serie over diversiteit voor kleuters, midden- en bovenbouw.

VOOR ONDERWIJSPROFESSIONALS

Wij raden een holistische aanpak aan om discriminatie in het onderwijs effectief te bestrijden. Het focussen op slechts één aspect terwijl anderen worden genegeerd, zal niet leiden tot het gewenste resultaat. Discriminatie moet bij de kern worden aangepakt en gezien worden als een probleem waarbij meerdere factoren samenkomen. Dit vraagt om een benadering die het probleem vanuit diverse invalshoeken benadert en geïntegreerd toepast in alle onderdelen van het onderwijs.

Stappen voor een holistische benadering van antidiscriminatie:

1. Een degelijk en schoolbreed beleid

De eerste stap naar een inclusieve schoolomgeving is een degelijk en gedragen beleid op het gebied van diversiteit en inclusie. "Staan alle neuzen wel echt dezelfde kant op?": is een vraag die elke directeur zich zou moeten afvragen. Een inclusieve school creëren kan alleen gebeuren wanneer alle onderwijsprofessionals dit uitdragen en het belang ervan inzien. Goed om dus te beginnen met de vraag: "Waarom is een inclusieve school en het vieren van diversiteit belangrijk?". Andere hulpvragen staan hieronder:

1. Wat is onze visie op antidiscriminatie?
2. Wat doen we al en wat willen we nog meer doen?
3. Hoe gaan we dat aanpakken?
4. Hoe houden we in de gaten of het werkt?

Bureau Gelijke Behandeling Flevoland kan voorzien in trainingen voor onderwijsprofessionals over dit onderwerp waarbij zelfreflectie voor de onderwijsprofessional een groot onderdeel is van de training; ieder mens heeft namelijk vooroordelen die hun omgang met anderen kan beïnvloeden. Bewustzijn van jouw vooroordelen kan jou helpen om dit om te zetten en je te laten verrassen door de ander. Bekijk de trainingen op [onze website](#).

Een duidelijk en schriftelijk vastgelegd antidiscriminatiebeleid, dat ook bij ouders bekend is, kan onderwijsprofessionals helpen om stevig in hun schoenen te blijven staan wanneer er ouders zijn die grenzen overgaan en discriminerend gedrag vertonen of doorgeven aan hun kinderen. Als ouders zich niet kunnen vinden in het opgestelde antidiscriminatiebeleid van de school dan kan de vraag gesteld worden of hun kind wel op de juiste school zit.

Onder het kopje "Kijk tips!" en "Lees tips!" staan verschillende tips voor professionals om zich in te verdiepen met betrekking tot zelfreflectie en het bespreekbaar maken van diversiteit.

2. Diversiteit een structureel onderdeel van het onderwijscurriculum

Besteed niet alleen aandacht aan culturele diversiteit wanneer er een hype is, zoals de zwarte pietten discussie. Maar maak het bespreken van diversiteit een structureel, dagelijks onderdeel van je curriculum. Voorkomen is beter dan bestrijden. Het draait er niet om leerlingen voor te schrijven wat ze moeten denken, maar om hen de vaardigheden bij te brengen om genuanceerde gesprekken te voeren en zich in te leven in de gevoelens van anderen.

Samen bouwen we aan een inclusieve generatie door al op de eerste schooldag te beginnen.

3. Biedt praktische manieren om diversiteit in de klas te vieren

Hiervoor geven we verschillende ideeën in dit boekje.

4. Blijf op de hoogte!

Het [kennisplatform inclusief samenleven \(KIS\)](#) wil bijdragen aan het verminderen van discriminatie op grond van herkomst, huidskleur en religie. Dat doen zij door het ontwikkelen en verspreiden van kennis en handelingsperspectieven over het aanpakken van discriminatie. KIS publiceert regelmatig artikelen o.a. met betrekking tot discriminatie in het onderwijs. Ook [Verwey-Jonker](#) is een welbekend instituut met betrekking tot sociaalwetenschappelijk onderzoek. Beide instituten zijn met hun deskundige, oplossingsgerichte aanpak en adviezen de moeite waard om te volgen op LinkedIn.

Onze onderzoeksstagiaire (Nouchik Hasiryan) heeft uitgebreid literatuuronderzoek gedaan naar discriminatie in het onderwijs. Dit onderzoek is zeker de moeite waard om te lezen! Er wordt onder andere ingegaan op de mentale en fysieke gevolgen van discriminatie en wat wel en niet werkt op het gebied van preventie.

KIJK TIPS! VOOR ONDERWIJSPROFESSIONALS

[Sunny Bergman – Kinderen diversiteit](#)

Sunny Bergman is een bekende documentairemaker op het gebied van diversiteit. Met deze documentaire laat ze op treffende manier zien dat voordelen al op jonge leeftijd ontstaan.

[Wit is ook een kleur – Sunny Bergman](#)

Volledige documentaire gratis te kijken. Sunny Bergman wil weten waarom veel witte mensen zich verongelijkt voelen of zelfs boos worden als het over racisme en witte privileges gaat.

[How to teach kids to talk about taboo topics | Liz Kleinrock](#)

Toen een van Liz Kleinrock's leerlingen in groep 6 het ondenkbare zei aan het begin van een les over ras, wist ze dat dit een te belangrijk leermoment was om te laten schieten. Maar waar te beginnen? Leer hoe Kleinrock kinderen leert om taboe-onderwerpen zonder angst te bespreken -- omdat de beste manier om sociale problemen op te lossen is door erover te praten.

Culturele diversiteit in de klas

Nederland kent een grote culturele diversiteit. Wat betekent deze diversiteit en de permanente beweging van de samenleving voor het Nederlandse onderwijs, de scholen en de leraren? Culturele diversiteit in de klas geeft antwoord op de vraag hoe leraren recht kunnen doen aan de culturele verschillen in hun klas.

Opgroeien in kleur

De meeste mensen willen hun kinderen graag 'kleurenblind' opvoeden, zonder vooroordelen. Toch blijkt uit onderzoek dat ouders onvermijdelijk vooroordelen hebben en die ook overdragen. Hoe word je je ervan bewust welke dat zijn? Hoe voed je je kinderen zo veel mogelijk op zonder vooringenomen ideeën over kleur? Hoe maak je racisme bespreekbaar? Judi Mesman geeft in haar vernieuwende boek antwoord op deze vragen. Op toegankelijke wijze en aan de hand van de nieuwste wetenschappelijke inzichten vertelt ze waar de oorsprong ligt van allerlei vooroordelen. Daarnaast biedt ze een helder overzicht van het brede scala aan inzichten over moderne thema's als culturele toe-eigening en cancelculturen.

WAAROM DIVERSITEIT VIENEN IN HET BASISONDERWIJS VANAF GROEP 1?

Op deze leeftijd zijn kinderen nieuwsgierig en open voor nieuwe ervaringen, waardoor het een perfect moment is om hen kennis te laten maken met diversiteit op een speelse en creatieve manier. Hier zijn drie redenen waarom dit belangrijk is:

1. Verkenning van de wereld

Kinderen leren dat de wereld groter is dan hun directe omgeving. Ze ontdekken dat er veel manieren zijn om te leven, te vieren, en mooie dingen te maken. Dit helpt hen een bredere blik te ontwikkelen en de rijkdom van diversiteit te waarderen.

2. Verbinden van thuis en school

In veel klassen zijn kinderen met verschillende type achtergronden aanwezig. Activiteiten die de diversiteit van de groep weerspiegelen, kunnen een brug slaan tussen wat kinderen thuis ervaren en wat ze op school leren. Dit maakt dat zij zich meer verbonden voelen en trots kunnen zijn op hun eigen unieke ervaringen, terwijl ze ook leren over dat van anderen.

3. Preventie van discriminatie

Leerlingen die al vanaf jongs af aan hebben geleerd dat iedereen er mag zijn en welkom is in de klas zullen elkaar respecteren. Wanneer hen is aangeleerd om open, respectvol en nieuwsgierig te zijn naar anderen dan zal het niet eens in hun hoofd opkomen om discriminerende uitingen te doen.

ALGEMENE TIPS CULTURELE DIVERSITEIT:

1. Kunst aan de muur

Hang posters of kunstwerken op in de klas die verschillende culturen en kunststijlen vertegenwoordigen. Denk aan traditionele patronen, schilderijen en beeldhouwwerken uit diverse delen van de wereld. Dit maakt diversiteit meteen zichtbaar en bespreekbaar. Bespreek regelmatig met de kinderen wat ze zien en hoe ze zich voelen bij verschillende kunstwerken om hun bewustzijn te vergroten.

2. Multiculturele kunstprojecten

Werk samen met de kinderen aan kunstprojecten die verschillende culturen vieren. Laat ze bijvoorbeeld een eigen kunstwerk maken geïnspireerd door Afrikaanse sieraden, Japanse origami, Aboriginal stipkunst of het maken van vlaggen. Zo leren ze spelenderwijs over andere tradities. Tal van ideeën zijn te vinden op o.a. Pinterest en Youtube, ook voor het maken van spellen zoals het Achi spel en de Mancala.

3. Vlaggenlijn maken

Maak een vlaggenlijn met de kinderen waarbij iedere les een ander land wordt besproken, inclusief de unieke tradities en cultuur. Nodig eventueel ouders van die afkomst uit om hun verhalen te delen.

4. Welkomstbord in meerdere talen

Maak samen met de kinderen een welkomstbord waarop "hallo" of "welkom" staat in alle talen die door de leerlingen worden gesproken. Dit geeft niet alleen een warm gevoel, maar laat ook zien dat elke cultuur en taal in de klas gewaardeerd wordt.

5. Decoratie met culturele elementen

Gebruik bij de inrichting van het lokaal materialen die verschillende culturen vertegenwoordigen. Denk aan kussens, slingers of tentjes gemaakt van Afrikaanse, of Aziatische stoffen. Nog leuker: maak deze decoraties samen met de kinderen als onderdeel van een knutselproject.

6. Verken de buurt

- Maak een speurtocht door de wijk waarbij kinderen verschillende culturele plekken of winkels moeten vinden en opdrachten moeten uitvoeren.
- Organiseer een culturele wandeling door de wijk waarbij je kinderen meeneemt langs verschillende winkels, restaurants en gemeenschapscentra van diverse culturen. Laat ze zien wat er te koop is en wat voor gerechten er worden geserveerd.
- Bezoek met de klas een moskee, kerk of synagoge of een ander religieus gebouw. Haal de kinderen uit hun comfortzone en laat ze op plekken komen waar ze anders misschien niet zo snel zouden komen.
- Moedig kinderen aan om vragen te stellen aan buurtbewoners over hun cultuur en gewoonten. Dit kan bijvoorbeeld door hen te interviewen.
- Laat kinderen hun eigen multiculturele receptenboek maken met recepten van verschillende gezinnen in de wijk. Dit kan ook gecombineerd worden met informatie over de culturele achtergrond van elk gerecht.
- Ga met de kinderen naar culturele markten, festivals of evenementen in de buurt. Dit biedt een kans om lokale gerechten te proeven, muziek te horen en dansen te zien van verschillende culturen.

7. Films en documentaires

Vertoon films/documentaires uit verschillende culturen. Bespreek met de kinderen wat ze hebben geleerd en welke verschillen of overeenkomsten ze opmerken met hun eigen leven.

1. Poppenhoek met culturele diversiteit

Verrijk de poppenhoek door poppen te gebruiken met verschillende huidskleuren. Voeg kleertjes toe uit verschillende culturen, zoals een kimono, een sari of een Afrikaanse draagdoek. Dit helpt kinderen om te spelen en te leren in een omgeving die de diversiteit van de echte wereld weerspiegelt.

2. Wereldse speelkeuken

Breid de speelkeuken uit met keukengereedschap en voedingsmiddelen uit diverse wereldkeukens. Denk aan een wokpan, tajine of eetstokjes, maar ook aan speelgroenten en gerechten die populair zijn in verschillende landen. Dit maakt de speelervaring rijker en meer leerzaam. Ze komen voorwerpen tegen die ze thuis misschien niet zomaar tegenkomen of vinden juist erkenning van hun cultuur.

3. Culturele dansen leren op muziek

Het is goed om al op jonge leeftijd met je leerlingen te dansen. Niet alleen geeft dit hen een gezonde manier om hun emoties te uiten en verwerken maar het leert leerlingen ook om met respect naar anderen te kijken en om zelf bekeken te worden (ze mogen zichzelf laten zien). Ook kan het de kennis van diverse dansvormen en dans in verschillende culturen vergroten.

Voor dansscholen kan het gratis of tegen laag tarief geven van lessen op scholen een goede manier zijn om hun dansschool te promoten. Het zou dus best de moeite waard kunnen zijn om te inventariseren welke dansschool een keer op school langs zou willen komen.

4. Muziek

Op de achtergrond een muziekje afspelen terwijl de kinderen lekker aan het spelen zijn? Waarom niet een lied waar de kinderen ook echt wat van kunnen leren?

Enkele tips:

1. [Global wonder: Hello song with a sing-a-long](#)
2. [Multicultural song – Diversity song – It's our world](#)
3. [Different is okay](#)

ENKELE AANBEVELINGEN OM AAN TE SCHAFFEN

1. TAALONTWIKKELING GROEP 1 EN 2

Hieronder een lijst met boekjes over vooroordelen en/of diversiteit. Vaak zijn de boekjes bij de bibliotheek te lenen of te bestellen bij uw lokale boekhandel.

Kikker en de vreemdeling

Thema: vooroordelen

Een “volwassen” onderwerp wordt met dit boek bespreekbaar gemaakt voor jonge kinderen.

Wanneer er op een dag een vreemdeling in het bos komt wonen – Rat – gaan de tongen al snel los. Eend waarschuwt dat ratten dieven zijn: lui, brutaal en werkeloos. "Dat weet toch iedereen!" zegt ze. Varkentje voegt eraan toe dat ratten niet in het bos thuishoren. De dieren lijken het erover eens te zijn: Rat hoort hier niet. Maar Kikker, nieuwsgierig en openhartig als altijd, besluit het zelf te onderzoeken. Hij gaat op bezoek

bij Rat en ontdekt een hele andere kant van het verhaal. Wat begint als een ontmoeting vol wantrouwen, groeit uit tot een bijzondere vriendschap die alle dieren in het bos aan het denken zet.

Ogen die schitteren in de hoekjes

Thema: Trots zijn op (je eigen) diversiteit

Een jong meisje merkt dat haar ogen anders zijn dan die van haar vrienden. Waar zij grote, ronde ogen hebben met lange wimpers, ziet het meisje iets unieks in haar eigen ogen. Ze glanzen als goud en schitteren in de hoekjes. Wanneer ze lacht, schijnen ze als halve maantjes en vertellen verhalen – over het verleden, over kracht, en over hoop voor de toekomst.

Haar ogen lijken precies op die van haar moeder, haar oma en haar zusje. Ze beseft: haar ogen zijn prachtig.

Ik heet Nefertiti

Thema: Trots zijn op (je eigen) diversiteit

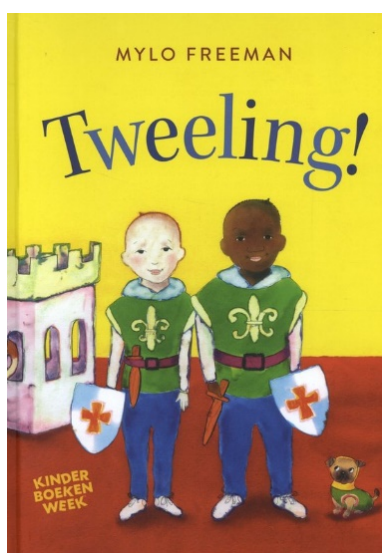
Nefertiti is trots op haar naam, maar wanneer de nieuwe muzieklerares haar 'Nef' noemt, voelt ze zich anders. Ze raakt haar ritme kwijt, en de band klinkt niet meer zoals eerst. Met hulp van haar vrienden vindt Nefertiti de moed om op te komen voor haar naam. Samen laten ze de lerares zien hoe belangrijk het is om haar naam te respecteren. Zal de band weer harmonie vinden?

Trots op haar

Thema: Trots zijn op (je eigen) diversiteit

Zuri's haar heeft een eigen wil – het kan alles! Het krult, wordt gevlochten in kleine vlechtjes en lijkt zelfs magisch als het regent. Zuri's vader vindt haar haar geweldig, en dat maakt haar trots. Maar voor een speciale dag heeft ze zijn hulp nodig om er stralend uit te zien. Samen gaan ze de uitdaging aan, want er is niets wat Zuri en haar vader niet kunnen!

Tweeling!

Thema: etnische diversiteit

Robbie en Roef zijn onafscheidelijk. Ze dragen dezelfde kleren, houden van ridders en voelen zich net een tweeling. Maar tijdens het bouwen van een zandkasteel na school pakt een meisje Robbie's schepje af. Roef grijpt in, maar even later gebeurt het weer. Tot hun verbazing blijken het twee meisjes te zijn – een echte tweeling!

Het Prentenboek van de Kinderboekenweek 2020, gemaakt door Mylo Freeman, viert vriendschap en diversiteit.

Jouw kleur hoort erbij

Vrolijk kartonboek met draaischijf en een regenboog van huidskleuren. Kijk eens goed: heb jij een vlekje of sproetje op je arm of op je snoetje? Of heb je een litteken op je huid? Iedereen is uniek en ziet er anders uit. Wat is bijzonder aan jouw huid? Ontdek de prachtige, verschillende huidskleuren die wij allemaal hebben. Iedereen is uniek. Stevig kartonboek met draaischijf en een regenboog van huidskleuren. Houd je hand achter het open vakje in de regenboog, en je ziet: ook jouw kleur hoort erbij!

Gebakken rijst met van alles en nog wat!!!

Thema: etnische diversiteit

Dit boek laat kinderen op een subtiele manier kennismaken met culturele diversiteit en de schoonheid ervan, zonder het direct ter sprake te brengen.

Er is een kookwedstrijd op school, en Yuna heeft eindelijk besloten wat ze gaat maken: Gebakken Rijst Met Van Alles En Nog Wat. Maar er is één probleem – nergens in huis is rijst te vinden! Samen met haar vrienden Louise, Omar en Simone gaat Yuna op zoek. Zal het ze lukken om op tijd rijst te vinden voor haar gerecht?

Van dezelfde auteurs is ook het boek: Waar is mijn noedelsoep?!? te koop.

Welkom bij ons thuis

Wat drinken kinderen in Ethiopië? Hoe klinkt een Vietnamese kat? En wat betekent het Zweedse spreekwoord 'Er staat geen koe op het ijs'? In 'Welkom bij ons thuis' ontdek je de verschillen én overeenkomsten tussen het leven van kinderen over de hele wereld.

Lees over speelgoed van Nepal tot Mexico, leer een Ghanees spelletje voor op het schoolplein, en zeg na afloop Arrivederci! – tenminste, als je in Italië bent.

Dit kleurrijke boek laat kinderen zien hoe mooi het is om elkaar met respect en nieuwsgierigheid te ontmoeten. Perfect voor het onderwijs, samen lezen of gewoon zelf ontdekken!

Hé, wie ben jij?

Thema: etnische diversiteit

'Hé, wie ben jij?' laat kinderen kennismaken met de diversiteit van mensen en culturen door middel van 20 kinderen die antwoord geven op 9 verschillende vragen. Dit helpt kinderen elkaar beter te begrijpen en stimuleert hun empathisch vermogen. De kinderen in het boek vertegenwoordigen een rijke variëteit aan uiterlijke kenmerken, cultuur, geloof, gezinssituatie, gewoonten, gebruiken, karakter en beperking.

Hiep hiep hoeree!

Thema: etnische diversiteit

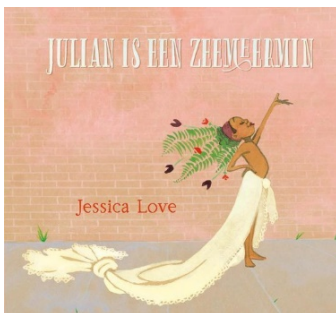
Abby's oma kookt rijkelijk Surinaams eten, en dat brengt Abby op een idee: ze organiseert een verrassingsfeest! Iedereen is welkom! Familie en buurtgenoten komen samen om te dansen, te smullen en te genieten.

Allemaal gezinnen

Thema: diversiteit van gezinsvormen

Dit boek kan goed gebruikt worden om het gesprek te beginnen over de verschillende gezinsvormen die bestaan: eenoudergezinnen, adoptiegezinnen, pleeggezinnen, gescheiden gezinnen, samengestelde gezinnen, gemengde huwelijken etc.

Julian is een zeemeermin

Thema: jezelf zijn

Op een dag ziet Julian drie zeemeerminnen, en vanaf dat moment is alles anders. Hij heeft maar één wens: zelf een zeemeermin worden. Maar wat denkt zijn oma hiervan?

Het meisje met twee vaders

Thema: diversiteit van gezinsvormen

Nova krijgt een nieuw meisje in de klas: spannend! Al snel worden de meisjes vrienden. Nova merkt op dat de vader die vandaag Mathilde naar school brengt, anders is dan die van gisteren. Mathilde vertelt dat ze twee vaders heeft in plaats van een moeder en een vader. Nova denkt aan haar eigen grappige, lieve vader die dol is op zoetigheid. Twee vaders, zouden die net zo gek op snoep zijn? Ze wordt uitgenodigd om bij Mathilde te komen eten. Een beetje teleurgesteld is ze wel... bij Mathilde's vaders mag ze niet op bed springen, ze eten geen snoep of taart, maar gewoon

spaghetti... eigenlijk best saai, bijna net als thuis!

Roze is voor iedereen!

Thema: jezelf zijn

Wat doe je op een regenachtige dag? Een roze parade natuurlijk! Vijf vriendjes en een mopperige kat duiken een kist met roze verkleedkleden in. Al snel veranderen ze in astronauten, marsmannetjes, dansers en draken. Hun fantasie maakt één ding duidelijk: roze is voor iedereen!

Een verhaal over jezelf zijn, ongeacht je lievelingskleur. Perfect voor jong en oud. Een leuk verhaal over hoe fijn het is om jezelf te kunnen zijn.

2. LEREN DOOR SPEL - GROEP 1 EN 2

Bij het aanschaffen van speelgoed of leermateriaal is het belangrijk om te letten op de representatie van diversiteit. Hierdoor wordt het vanzelfsprekend voor kinderen om te zien dat er kinderen zijn uit verschillende culturen en met diverse uiterlijke kenmerken en dat gezinsvormen er ook op vele manieren zijn.

Puzzel van de seizoenen

Diversiteit Mix & Match Magneet Sets

Met deze magnetische sets kunnen de kinderen vrolijke mensjes met verschillende huidskleuren aankleden en mooi maken.

Hé, wie ben jij? spel | Hét kleurrijke spel vol diversiteit

Setjes kaarten met afbeeldingen van alle 20 hoofdpersonen uit het bekende kinder-ontdekkboek 'Hé, wie ben jij?'. Ook 'Wie is het?' kan ermee worden gespeeld.

Poppenhuisfamilie 'Billie' (5-Delig)

Poppenset van Lundby met vijf verschillende poppen, twee volwassenen en drie kinderen (waaronder een kleine baby).

Diversiteit Handafdruk Krans Klas Pakket Set

Deze knutselset is een leuke en inclusieve manier voor kinderen om samen kunstwerk(en) te maken voor in de klas.

Diversiteit Viltten Hand Poppen Sets

Met deze poppen kunnen kinderen "zichzelf" maken of hun vrienden of familie. Een mooie kans voor de leerkracht om te stimuleren dat leerlingen meer over henzelf vertellen of over hun vrienden of familie.

Bijlage 1 - Literatuuronderzoek discriminatie in het basisonderwijs

Literatuuronderzoek discriminatie in het basisonderwijs.

Discriminatie is een hardnekkig en complex probleem dat diepgeworteld is in de samenleving en verschillende vormen kan aannemen. In het basisonderwijs kan discriminatie aanzienlijke gevolgen hebben voor de ontwikkeling en het welzijn van kinderen. Dit verslag richt zich op een onderzoek naar discriminatie in het basisonderwijs, waarbij de oorzaken, vormen en gevolgen van dit verschijnsel worden onderzocht.

Volgens artikel 1 van de Nederlandse Grondwet is discriminatie verboden. Dit artikel stelt: " Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, handicap, seksuele gerichtheid of op welke grond dan ook, is niet toegestaan." Deze definitie van discriminatie benadrukt het recht op gelijke behandeling en verbiedt elke vorm van onderscheid op basis van persoonlijke kenmerken. Dit vormt de basis voor het analyseren van discriminerend gedrag in scholen.

Discriminatie in het basisonderwijs kan zich uiten in verschillende vormen, zoals uitsluiting, verbaal en fysiek pesten, en ongelijke behandeling door leraren en medeleerlingen. Onderzoek toont aan dat kinderen uit etnische minderheden, kinderen met een andere religieuze achtergrond, en kinderen met een handicap vaak slachtoffer zijn van discriminatie. De impact van dergelijke ervaringen kan leiden tot verminderde schoolprestaties, lagere zelfwaardering, en verhoogde stressniveaus bij de getroffen kinderen.

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de factoren die bijdragen aan het ontstaan van discriminatie op basisscholen en om effectieve strategieën te identificeren om dit probleem aan te pakken. Hierbij wordt gekeken naar de rol van de schoolomgeving, de invloed van leraren en klasgenoten, en de bredere maatschappelijke context. Het onderzoek zal zich richten op bestaande literatuur en een samensmelting van deze literatuur en onderzoeken worden. Dit zal leiden tot een conclusie en aanbeveling voor hen die een dergelijk onderzoek behoeven.

Dit verslag hoopt bij te dragen aan een beter begrip van discriminatie in het basisonderwijs en aan de ontwikkeling van effectieve maatregelen om een inclusieve en rechtvaardige leeromgeving voor alle kinderen te bevorderen.

Het onderzoek is opgedeeld in deelvragen die allen een onderdeel zijn van de hoofdvraag:

Hoe kan discriminerend pestgedrag in het basisonderwijs bestreden en voorkomen worden?

ONTSTAAN VAN DISCRIMINEREND PESTGEDRAG

Discriminerend pestgedrag in het basisonderwijs ontstaat door een complex samenspel van factoren die vaak met elkaar verweven zijn. Eén van de belangrijkste oorzaken is het **onbewuste vooroordeel van leerkrachten**. Onderzoek toont aan dat gender- en etnische stereotypen wijdverspreid zijn in het onderwijs (Heithuis, 2023). Leerkrachten kunnen onbewust bepaalde groepen leerlingen onderschatten, zoals meisjes en kinderen met een migratieachtergrond. Dit onbewuste vooroordeel leidt tot het in hokjes denken, waardoor maar liefst 73,3% van de meisjes denkt dat het voor hen moeilijk is om leiders te worden, omdat leiderschap vaak als een mannelijke eigenschap wordt gezien (Heithuis, 2023). Deze percepties belemmeren de ontwikkeling van leiderschapskwaliteiten bij meisjes en zorgen ervoor dat hun potentieel niet volledig wordt benut.

Daarnaast hebben subjectieve beoordelingsprocessen van leerlingen, zoals schooladviezen, een grote invloed op discriminerend pestgedrag (De Winter-Koçak et al., 2024). Hoewel scholen vaste eindtoetsen hebben, spelen subjectieve beoordelingen op gedragskenmerken een aanzienlijke rol. Deze beoordelingen zijn vaak niet gebaseerd op concrete criteria, wat leidt tot bias. Sociale en economische factoren die in het leven van de leerlingen spelen, kunnen deze subjectieve beoordelingen beïnvloeden. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot lagere schooladviezen voor kinderen uit sociaaleconomisch zwakkere gezinnen, omdat hun thuissituatie, zoals geldproblemen, hun leerprocessen belemmert.

Kinderen uit lagere sociale klassen ondervinden ook hinder in hun leerprocessen door problemen thuis. Deze problemen, zoals financiële moeilijkheden, kunnen stress en afleiding veroorzaken, wat hun prestaties op school negatief beïnvloedt (De Haan & Dibi, 2022). Bovendien voelen ouders uit deze klassen zich vaak weerhouden om hierover te spreken. Dit kan zijn omdat ze denken dat de leraar het beter weet of omdat ze bang zijn dat het uiten van hun zorgen negatieve gevolgen kan hebben voor het leerproces en schooladvies van hun kind.

Etnische factoren vormen ook een significante risicofactor voor discriminerend pestgedrag. Kinderen met een migratieachtergrond ervaren vaker discriminatie in het onderwijs (Heithuis, 2023). Uit onderzoek blijkt dat een derde van de kinderen met een Turkse migratieachtergrond last heeft van discriminatie op school (Heithuis, 2023). Deze discriminatie wordt vaak gezien als gedragsproblemen bij de kinderen, wat hun schoolervaring en -prestaties verder schaadt.

Het **gebrek aan diversiteit binnen het onderwijspersoneel** draagt eveneens bij aan discriminerend pestgedrag (Heithuis, 2023). Een beperkt perspectief onder leerkrachten en een gebrek aan begrip voor de ervaringen van leerlingen met een diverse achtergrond kunnen leiden tot onbedoelde discriminatie. Dit gebrek aan diversiteit versterkt de bestaande vooroordelen en stereotypen, waardoor het onderwijsklimaat minder inclusief wordt.

Tenslotte speelt de **schoolcultuur** een cruciale rol bij het ontstaan van discriminerend pestgedrag. Een school moet beleid implementeren dat inclusiviteit bevordert en diversiteit omarmt en aanmoedigt. Zonder een duidelijke en actieve inzet voor diversiteit en inclusiviteit kan de schoolcultuur onbewust discriminerend gedrag faciliteren. Scholen die diversiteit niet actief bevorderen, kunnen ongewild bijdragen aan een omgeving waarin discriminerend pestgedrag gedijt (Heithuis, 2023)

WAT ZIJN DE GEVOLGEN VAN DISCRIMINATIE OP HET WELBEVINDEN VAN LEERLINGEN?

Om de deelvraag goed te begrijpen moet het begrip welbevinden en de factoren die komen kijken bij het definiëren van welbevinden concreet worden gemaakt. Pharos (2023) definieert welbevinden, beknopt, als een positieve mentale gezondheid. Hierbij hebben zij een aantal criteria op een rij gezet voor het vormgeven van de 'positieve' mentale gezondheid. De criteria omvatten onder andere het zelfvertrouwen van de persoon, het doorzettingsvermogen en de energie van de persoon, de betekenisvolheid van een persoon over zich/ haar zelf, het positief staan in het leven en ten slotte het goed weten om te gaan met diens emoties (Pharos, 2023).

Discriminatie ondervinden op jonge leeftijd kan aanzienlijke gevolgen hebben voor het welzijn van leerlingen. Deze gevolgen manifesteren zich op verschillende manieren, zowel psychisch als fysiek. Psychisch gezien kunnen kinderen die discriminatie ervaren last krijgen van emotionele klachten, zoals angst, depressie en een minderwaardigheidscomplex (Discriminatie En De Gevolgen Voor Welzijn En Gezondheid | KIS, n.d.; Discriminatie - School En Veiligheid, 2024). Uit onderzoek blijkt dat het ervaren van discriminatie samenhangt met een slechtere psychische gezondheid (Pharos, 2023). Kinderen die worden gediscrimineerd, voelen zich vaak eenzaam en sociaal geïsoleerd omdat ze minder steun krijgen of durven te vragen uit hun sociale omgeving.

Naast psychische klachten kunnen deze kinderen ook psychosomatische klachten ontwikkelen, zoals hoofdpijn en buikpijn, die geen duidelijke medische oorzaak hebben maar eerder een reactie zijn op de stress en angst veroorzaakt door discriminatie (Discriminatie En De Gevolgen Voor Welzijn En Gezondheid | KIS, n.d.). Bovendien kunnen de fysieke gezondheidseffecten van langdurige stress, waaronder een verhoogd risico op hart- en vaatziekten, aanzienlijk zijn.

Discriminatie kan ook een negatieve spiraal in gang zetten. Kinderen die discriminatie ervaren, worden niet alleen vaker gepest, maar kunnen uiteindelijk ook zelf pestgedrag gaan vertonen (Pharos, 2023). Deze vicieuze cirkel van pestgedrag en wederzijdse discriminatie kan gedurende hun hele schoolcarrière aanhouden, waardoor het moeilijk is om hieruit te ontsnappen.

Wat betreft leerprestaties, hebben leerlingen die gediscrimineerd worden vaak te maken met lagere schoolbeoordelingen en adviezen (50,9% van de leerlingen krijgt zelfs een te laag schooladvies), wat leidt tot ongelijke kansen in het onderwijs (Racisme in Het Onderwijs: Cijfers En Mogelijke Aanpakken Voor Gemeenten, 2022). Deze ongelijkheid dwingt gediscrimineerde leerlingen om harder te werken en beter te presteren om dezelfde erkenning te krijgen als hun klasgenoten. De verhoogde schoolwerkdruk kan op zijn beurt weer leiden tot verdere stress en angst, wat hun academische prestaties negatief beïnvloedt (Racisme in Het Onderwijs: Cijfers En Mogelijke Aanpakken Voor Gemeenten, 2022; Pharos, 2023).

De gevolgen van discriminatie op de basisschool kunnen langdurig zijn en een negatieve invloed hebben op het toekomstperspectief van leerlingen. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen die op jonge leeftijd worden gediscrimineerd, eerder hun school of opleiding verlaten, wat hun kansen op een succesvolle toekomst vermindert (Discriminatie En De Gevolgen Voor Welzijn En Gezondheid | KIS, n.d.). De impact van vroege discriminatie strekt zich dus ver uit voorbij de basisschooljaren, met blijvende effecten op zowel het persoonlijke als het professionele leven van de betrokkenen.

Uit onderzoek van Pharos (2023) blijkt dat kinderen uit kwetsbare situaties, zoals die met een laag inkomen, een migratieachtergrond, of een handicap, vaker gevolgen ervaren die resulteren in een verminderd of zelfs laag welbevinden. Deze kinderen ervaren een intersectie van verschillende

sociale identiteiten die gezamenlijk bijdragen aan hun kwetsbaarheid. Intersectie, in dit geval, verwijst naar de overlappende en elkaar versterkende sociale identiteiten die de risico's en uitdagingen voor deze kinderen vergroten. Als gevolg van deze intersectie ondervinden zij negatieve gezondheidsuitkomsten. Het samengaan van meerdere kwetsbare factoren leidt niet alleen tot een verhoogd risico op psychische problemen, zoals eenzaamheid en sociale isolatie, maar heeft ook fysieke implicaties (Pharos, 2023). Dit alles resulteert in een cumulatieve impact op hun algehele gezondheid en welzijn, die veel verder reikt dan de som van de afzonderlijke factoren.

WELKE MAATREGELEN BESTAAN ER AL OP HET GEBIED VAN DISCRIMINATIEPREVENTIE?

Discriminatie in het basisonderwijs kan diepe en langdurige gevolgen hebben voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen. Daarom is het essentieel om effectieve preventieve maatregelen te implementeren die discriminatie tegengaan en een inclusieve leeromgeving bevorderen. Deze deelvraag richt zich op de bestaande maatregelen die momenteel worden toegepast in Nederlandse basisscholen om discriminatie te voorkomen.

In de afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor de kwaliteit en effectiviteit van antidiscriminatie-onderwijs op basisscholen. Onderzoek van het Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) heeft aangetoond dat veel bestaande lesmethoden voor verbetering vatbaar zijn (Lessen Over Discriminatie in Het Basisonderwijs: Wat Gaat Er Goed En Wat Kan Er Beter?, KIS, 2021.). Het KIS heeft daarom een stappenplan ontwikkeld, inclusief een Checklist Antidiscriminatie Methoden in het Basisonderwijs, om scholen te helpen bij het selecteren en beoordelen van lesmateriaal (Kennisplatform Integratie & Samenleving, 2021) Deze checklist stelt kritische vragen waarmee verschillende mechanismen van de lesmethoden worden geëvalueerd op didactische kwaliteit, inhoudelijke correctheid, praktische toepasbaarheid en bewezen effectiviteit. Door gebruik te maken van deze checklist kunnen scholen ervoor zorgen dat het lesmateriaal niet alleen educatief waardevol is, maar ook aansluit bij de behoeften van de leerlingen. Dit gestructureerde beoordelingsproces helpt scholen om weloverwogen keuzes te maken voor hun antidiscriminatielessen, wat bijdraagt aan het bevorderen van een inclusieve en veilige leeromgeving. Het stappenplan van KIS en de checklist bieden waardevolle richtlijnen en tools om effectieve antidiscriminatiemaatregelen te implementeren, waardoor scholen beter in staat zijn om discriminatie te voorkomen en het welzijn van alle leerlingen te waarborgen.

De checklist van het KIS voor antidiscriminatie-onderwijs op basisscholen legt nadruk op meerdere cruciale aspecten om de effectiviteit en relevantie van het lesmateriaal te waarborgen. Allereerst beoordeelt de checklist of het lesmateriaal expliciet aandacht besteedt aan verschillende vormen van discriminatie, waaronder racisme, validisme (een vorm van discriminatie, marginalisering en stigmatisering gericht op mensen met een functiebeperking of handicap), LHBTI+ discriminatie en seksisme. Dit zorgt ervoor dat leerlingen een breed en volledig beeld krijgen van de diverse discriminatievormen waarmee zij in de samenleving kunnen worden geconfronteerd.

Daarnaast kijkt de checklist of de historische context van discriminatie wordt behandeld, met onderwerpen zoals slavernij en kolonisatie. Het begrijpen van deze geschiedenis is essentieel voor leerlingen om de diepgewortelde oorzaken en gevolgen van discriminatie te begrijpen. Het lesmateriaal moet ook gebruikmaken van effectieve methoden, zoals het inzetten van rolmodellen die duidelijke sociale normen tegen discriminatie uitdragen. Door positieve voorbeelden te laten

zien, kunnen leerlingen geïnspireerd raken en worden gestimuleerd om inclusieve waarden te omarmen.

Een ander belangrijk punt welke de checklist beoordeelt, is of het lesmateriaal onbedoeld stereotypen versterkt door te veel nadruk te leggen op verschillen tussen groepen. Het is cruciaal dat het materiaal verschillen erkent zonder deze te overdrijven, zodat het niet bijdraagt aan verdere polarisatie. Door deze punten te integreren, helpt de checklist scholen bij het selecteren van lesmateriaal dat niet alleen informatief, maar ook pedagogisch verantwoord en effectief is in het bevorderen van een inclusieve leeromgeving.

De Checklist Antidiscriminatie Methoden in het Basisonderwijs is ontwikkeld naar aanleiding van een artikel geschreven door Hanneke Felten, een onderzoeker gespecialiseerd in discriminatie onder leerlingen in het primair onderwijs, voor het Kennisplatform Integratie & Samenleving. Dit artikel bracht verschillende tekortkomingen in het bestaande aanbod van antidiscriminatielessen voor basisscholen aan het licht, waardoor er een dringende behoefte ontstond aan een meer effectieve en gerichte aanpak.

Een van de belangrijkste kritiekpunten die Felten in haar onderzoek naar voren bracht, was de te grote focus op pesten in veel antidiscriminatielessen. Deze lessen leken vaak op anti-pestprogramma's en behandelden voornamelijk vooroordelen en respectvol omgaan met verschillen, zonder specifiek in te gaan op discriminatie en racisme. Dit gebrek aan specifieke aandacht voor discriminatie zorgde ervoor dat de diepere oorzaken en de ernst van discriminerend gedrag onvoldoende werden belicht, waardoor de effectiviteit van deze lessen beperkt bleef.

Daarnaast constateerde Felten dat er een gebrek was aan expliciete aandacht voor verschillende vormen van discriminatie, zoals racisme, validisme, LHBTI+ discriminatie en seksisme. Door deze vormen van discriminatie niet expliciet te benoemen en te behandelen, werd een kans gemist om leerlingen bewust te maken van de diverse manieren waarop discriminatie zich kan manifesteren en hen te leren hoe ze hiermee om kunnen gaan. Op dit aspect van discriminatie wordt, door middel van de checklist, dan ook extra veel aandacht aan geschonken bij huidige antidiscriminatie lessen/ lesmateriaal.

Een ander kritiekpunt was het ontbreken van voldoende historische context in de lesmaterialen. Er was te weinig aandacht voor de geschiedenis van discriminatie, zoals slavernij en kolonisatie. Deze historische context is cruciaal voor het veranderen van kennis en houding bij leerlingen, omdat het hen helpt om de oorsprong en de blijvende impact van discriminatie beter te begrijpen. Dit aspect wordt dan ook expliciet benadrukt in de checklist.

De onderzoeker wees ook op de beperkte inzet van rolmodellen in antidiscriminatielessen. Er werd weinig gebruik gemaakt van rolmodellen die duidelijke sociale normen tegen discriminatie uitdragen, terwijl dit een effectieve methode kan zijn om positieve gedragsverandering te stimuleren. Door leerlingen te laten zien hoe rolmodellen omgaan met en opkomen tegen discriminatie, kunnen zij geïnspireerd raken om hetzelfde te doen.

Daarnaast benadrukte Felten het gebrek aan een systematische en schoolbrede aanpak van discriminatiepreventie. Veel initiatieven waren losse lessen of projecten zonder een geïntegreerd en consistent beleid, wat de duurzaamheid en de effectiviteit van deze programma's in gevaar bracht.

Tot slot ontdekte de onderzoeker dat sommige lessen onbedoeld stereotypen kunnen versterken door te veel nadruk te leggen op verschillen tussen groepen. Dit risico onderstreept het belang van

zorgvuldig ontworpen lesmateriaal dat verschillen erkent zonder ze te overdrijven of te stereotyperen.

Op het laatste kritiekpunt van het onderzoek van KIS is er enkele jaren geleden een ander onderzoek voorafgaand geweest. Zo heeft het KIS al eens eerder onderzocht dat de bewustwording van verschillen tussen kinderen juist de nadruk kan leggen op de negatieve aspecten en discriminatie onder kinderen van zo een jonge leeftijd juist kan aanwakkeren (Les Over Vooroordelen En Stereotypen Op School: Is Bewustwording Wel Echt De Eerste Stap? | KIS, 2018)

Hoewel bewustwording vaak wordt gezien als een cruciale eerste stap in antidiscriminatielessen op basisscholen, plaatst recent onderzoek van het Kennisplatform Integratie & Samenleving vraagtekens bij deze aanname.

KIS-onderzoekers hebben honderden wetenschappelijke artikelen over vooroordelen en stereotypen bestudeerd, wat leidde tot twijfels over de effectiviteit van 'bewustwordingslessen' voor scholieren. Het algemeen aanvaarde principe dat "bewustwording het allerbelangrijkst is" in de aanpak van discriminatie wordt hiermee in twijfel getrokken.

Veel antidiscriminatiemethoden in het onderwijs richten zich op het bewustmaken van leerlingen van hun eigen vooroordelen en stereotiepe beelden. Echter, het onderzoek (Les Over Vooroordelen En Stereotypen Op School: Is Bewustwording Wel Echt De Eerste Stap? | KIS, 2018) suggereert dat er mogelijk effectievere methoden zijn om discriminatie aan te pakken dan alleen bewustwording. Zo benoemen zij in de onderzoeksresultaten dat het benoemen of het 'herhalen' van stereotypen als onderdeel van bewustwording niet de vooroordelen afzwakt, maar deze juist versterkt. Zij concluderen zelfs dat wanneer de jongeren zonder motivatie beginnen aan de antidiscriminatielessen door middel van bewustwording, de lessen zelfs averechts kunnen werken (Les Over Vooroordelen En Stereotypen Op School: Is Bewustwording Wel Echt De Eerste Stap? | KIS, 2018).

Deze bevindingen roepen belangrijke vragen op over de huidige aanpak van antidiscriminatie-onderwijs. Het KIS suggereert dat er behoefte is aan een heroverweging van de gebruikte methoden en strategieën in het onderwijs om vooroordelen en stereotypen tegen te gaan (Les Over Vooroordelen En Stereotypen Op School: Is Bewustwording Wel Echt De Eerste Stap? | KIS, 2018). In plaats van zich uitsluitend te richten op bewustwording, zouden scholen wellicht moeten zoeken naar meer directe en praktische benaderingen om discriminatie te bestrijden en inclusie te bevorderen.

Het KIS heeft een aantal methoden geïdentificeerd die volgens het wetenschappelijk onderzoek van anderen en op basis van hun eigen onderzoek effectief zijn gebleken. Zo benoemen zij de contacttheorie als een van de effectieve methoden. Dit is een methode waarbij individuen elkaar leren kennen en op deze manier de stereotypen en vooroordelen verminderen. Uit deze contacttheorie vloeit de 'extended contact theory' voort. Dit houdt in dat een derde partij de verbredering tussen twee individuen ziet, waardoor automatisch de vooroordelen over de desbetreffende groepen afnemen. Verder benoemen ze ook het manipuleren van sociale normen, waarbij men zich uitspreekt over onrecht dat hen of een ander wordt aangedaan (Les Over Vooroordelen En Stereotypen Op School: Is Bewustwording Wel Echt De Eerste Stap? | KIS, 2018). Op deze manier wordt discrimineren minder 'cool' gemaakt en zal men minder geneigd zijn anderen te volgen die discrimineren (Les Over Vooroordelen En Stereotypen Op School: Is Bewustwording Wel Echt De Eerste Stap? | KIS, 2018).

Deze inzichten benadrukken de noodzaak van een geïntegreerde en systematische aanpak van discriminatiepreventie in het onderwijs. Door niet uitsluitend te focussen op bewustwording, maar gebruik te maken van bewezen effectieve methoden zoals de contacttheorie en het manipuleren van sociale normen, kan een meer inclusieve en rechtvaardige schoolomgeving worden gecreëerd. Het is essentieel dat scholen deze bevindingen ter harte nemen en hun antidiscriminatieprogramma's herzien en aanpassen om zo bij te dragen aan het welzijn en de gelijke kansen van alle leerlingen.

Om het geven van ineffectieve antidiscriminatielessen in het onderwijs te voorkomen, is er onder andere een checklist ontwikkeld, zoals eerder benoemd. Tevens is er door het KIS een stappenplan opgesteld, dat gebruikt kan worden voor zowel de uitvoering van antidiscriminatielessen als de aanpak en het beleid in het primair onderwijs. Over de aanpak en uitvoering van het discriminatiebeleid in het primair onderwijs zal de volgende deelvraag dieper ingaan.

VEEL VOORKOMENDE FOUTEN IN DE IMPLEMENTATIE VAN ANTIDISCRIMINATIELESSEN IN HET BASISONDERWIJS

In het kader van de aanpak van discriminatie in het primair onderwijs zijn er verschillende punten die aandacht behoeven. Uit onderzoek van het Kennisplatform Integratie & Samenleving blijkt dat er een gebrek is aan expliciete aandacht voor discriminatie in de huidige lesprogramma's. Veel lessen die bedoeld zijn om discriminatie tegen te gaan, lijken in de praktijk meer op anti-pestlessen. Ze richten zich voornamelijk op vooroordelen en het respectvol omgaan met verschillen, zonder specifiek in te gaan op discriminatie en racisme. Dit gebrek aan expliciete aandacht voor discriminatie kan ertoe leiden dat leerlingen onvoldoende inzicht krijgen in de aard en impact van discriminerend gedrag.

Een gerelateerd probleem is de onvoldoende aandacht voor verschillende vormen van discriminatie. Het onderzoek wijst uit dat er te weinig expliciete aandacht is voor specifieke vormen van discriminatie zoals racisme, validisme, lhbt+ discriminatie en seksisme. Deze beperkte focus kan ertoe leiden dat leerlingen onvoldoende bewust worden van de diverse manieren waarop discriminatie zich kan manifesteren in de samenleving. Het is van cruciaal belang dat leerlingen inzicht krijgen in de verschillende vormen van discriminatie om deze effectief te kunnen herkennen en tegengaan.

Een ander punt van zorg is het gebrek aan historische context in de lessen over discriminatie. Er wordt te weinig aandacht besteed aan de geschiedenis van discriminatie, waaronder belangrijke onderwerpen als slavernij en kolonisatie. Deze historische context is echter essentieel voor het begrijpen van de oorsprong en persistentie van bepaalde vormen van discriminatie in de huidige samenleving. Door deze historische dimensie te verwaarlozen, missen leerlingen belangrijke inzichten die kunnen bijdragen aan een dieper begrip van discriminatie en de noodzaak om deze tegen te gaan.

Het onderzoek wijst ook op de beperkte inzet van rolmodellen in het antidiscriminatie-onderwijs. Er wordt nog te weinig gebruik gemaakt van rolmodellen die duidelijke sociale normen tegen discriminatie uitdragen. Rolmodellen kunnen een krachtig instrument zijn in het vormgeven van attitudes en gedrag van leerlingen. Door leerlingen bloot te stellen aan positieve voorbeelden van individuen die zich actief inzetten tegen discriminatie, kunnen zij geïnspireerd en gemotiveerd worden om zelf ook een actieve rol te spelen in het tegengaan van discriminatie.

Een ander aspect dat aandacht verdient, is het gebrek aan een systematische aanpak van discriminatiepreventie in het primair onderwijs. Het "Stappenplan voor antidiscriminatie in het primair onderwijs" van KIS suggereert dat er behoefte is aan een meer structurele en schoolbrede aanpak. In plaats van te vertrouwen op losse lessen of projecten, is er een integrale benadering nodig waarbij antidiscriminatie verweven wordt in alle aspecten van het schoolleven. Dit omvat niet alleen de lessen, maar ook het schoolbeleid, de omgang tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en leerkrachten, en de betrokkenheid van ouders en de bredere gemeenschap.

Deze systematische aanpak vereist een doordachte strategie die verder gaat dan incidentele interventies. Het impliceert een continue aandacht voor discriminatiepreventie, waarbij leerkrachten worden getraind om discriminatie te herkennen en aan te pakken, en waarbij er regelmatig evaluaties plaatsvinden om de effectiviteit van de genomen maatregelen te beoordelen. Bovendien vraagt een dergelijke aanpak om een cultuurverandering binnen de school, waarbij inclusiviteit en respect voor diversiteit centraal staan in alle aspecten van het schoolleven.

Door deze punten aan te pakken, kan het primair onderwijs een belangrijke bijdrage leveren aan het vormen van een nieuwe generatie die beter toegerust is om discriminatie te herkennen, te begrijpen en tegen te gaan. Dit vereist echter een heroverweging van de huidige aanpak en een bereidheid om meer diepgaande en structurele veranderingen door te voeren in de manier waarop antidiscriminatie-onderwijs wordt vormgegeven en geïmplementeerd in het primair onderwijs.

BELEID EN AANPAK IN HET PRIMAIR ONDERWIJS

Deze fout kan voorkomen worden door middel van het gebruik van de checklist. De checklist, zoals hiervoor doorgenomen, legt de focus op het benadrukken van verschillende vormen van discriminatie in de antidiscriminatielessen.

De aanpak en het beleid op scholen zijn cruciale componenten in de strijd tegen discriminatie en het bevorderen van een inclusieve schoolomgeving. Het bredere schoolbeleid speelt een essentiële rol in het creëren van een veilige en respectvolle leeromgeving voor alle leerlingen. Deze deelvraag richt zich op de evaluatie van bestaande strategieën en het voorstellen van zowel kleine aanpassingen als grootschalige implementaties voor een schoolbrede aanpak. Door aandacht te besteden aan structurele veranderingen en het integreren van inclusiviteitsprincipes in het dagelijkse functioneren van scholen, kunnen we effectievere en duurzame oplossingen vinden. Dit deel van het verslag zal onderzoeken hoe scholen hun beleid kunnen aanpassen om discriminatie te voorkomen, inclusief concrete aanbevelingen en best practices voor een holistische benadering. Hierbij worden zowel de rol van het schoolpersoneel als de betrokkenheid van de bredere schoolgemeenschap onder de loep genomen, met als doel een veilige en ondersteunende leeromgeving te creëren waarin elke leerling zich gewaardeerd en gerespecteerd voelt.

WELKE IMPLEMENTATIES KUNNEN HET VOORKOMEN EN BESTRIJDEN VAN DISCRIMINATIE BEVORDEREN?

De aanpak en het beleid op scholen zijn cruciale componenten in de strijd tegen discriminatie en het bevorderen van een inclusieve schoolomgeving. Het bredere schoolbeleid speelt een essentiële rol in het creëren van een veilige en respectvolle leeromgeving voor alle leerlingen. Deze deelvraag

richt zich op de het voorstellen van zowel kleine aanpassingen als grootschalige implementaties voor een schoolbrede aanpak voor het voorkomen discriminatie. Enkele eenvoudige maar effectieve implementaties kunnen door leerkrachten in de klas worden toegepast om discriminatie, voortkomend uit onbewuste vooroordelen van de leraar zoals eerder benoemd, te voorkomen.

Een belangrijke maatregel is het ontwikkelen en gebruiken van inclusieve leerstof. Het is essentieel om leerstof te ontwikkelen die diverse perspectieven, culturen en identiteiten weerspiegelt. Door inclusieve lesmaterialen en -methoden te gebruiken, kunnen scholen een omgeving creëren waarin alle studenten zich vertegenwoordigd en gewaardeerd voelen. Dit betekent het herzien van lesmateriaal en schoolboeken om ervoor te zorgen dat ze een breed scala aan perspectieven, ervaringen en culturen omvatten. Deze inhoud moet representatief zijn voor de diversiteit van de samenleving en lessen over de geschiedenis en cultuur van verschillende gemeenschappen en bevolkingsgroepen integreren. Dit kan onder meer gaan over de geschiedenis van minderheidsgroepen, lhbt+-rechten, etnische en religieuze diversiteit, enzovoort. Om goed te begrijpen wat inclusie inhoudt, zal het begrip ontleed moeten worden. Volgens Buckmaster en Thomas (2019) bestaat inclusie uit inclusie en exclusie. Voordat inclusie in het leven werd geroepen, werd exclusie gebruikt, zowel in taal als in de maatschappij. Daly en Silver (2008) beschrijven exclusie als het gebrek aan kansen om te participeren in het sociale, economische en/of politieke leven, maar ook bijvoorbeeld het relationele leven. Sociale exclusie kan worden gezien als het resultaat van samenhangende en elkaar versterkende problemen zoals werkloosheid, beperkt onderwijs, laag inkomen en slechte gezondheid. Het tegenovergestelde van exclusie is inclusie, wat Zemni en Yakoub (2018) omschrijven als een proces van systematische hervorming waarbij veranderingen en wijzigingen in de inhoud, methodieken, benaderingen, strategieën en structuren worden doorgevoerd om bestaande drempels te doorbreken. Hierbij is de visie om iedereen, ongeacht de doelgroep, een rechtvaardige en participatieve ervaring en omgeving te bieden, zodat iedereen als onderdeel van de samenleving wordt beschouwd en betrokken.

Daarnaast is het gebruik van inclusieve taal en communicatie van groot belang. Leerkrachten moeten het gebruik van inclusieve taal in de klas en op school aanmoedigen en het gebruik van woorden of uitdrukkingen die kwetsend of uitsluitend kunnen zijn voor bepaalde groepen vermijden. Dit draagt bij aan het gevoel van saamhorigheid en inclusie. Verhaege (2020) benadrukt dat woorden en taal niet neutraal zijn en framing veroorzaken. Wanneer we termen als 'zelig', 'hulpbehoevend' of 'slachtoffer' koppelen aan mensen met specifieke identiteitskenmerken, zullen zij niet worden gezien als zelfredzaam en empowered. Niet alleen beïnvloedt dit ons beeld van de betrokken personen, maar ook anderen met die kenmerken krijgen dat label opgelegd.

Door deze eenvoudige maar effectieve maatregelen te implementeren, kunnen scholen een meer inclusieve en rechtvaardige leeromgeving creëren, waarin alle leerlingen zich gewaardeerd en gerespecteerd voelen.

Een belangrijke misvatting, zoals eerder benoemd, is dat bewustwording van vooroordelen en discriminatie effectief is bij (puberende) jongeren. Onderzoek wijst uit dat het (puber)brein, met name in de leeftijdsgroep tot 14 jaar, nog niet voldoende ontwikkeld is om deze complexe informatie te verwerken. Hierdoor kan deze aanpak zelfs contraproductief zijn, omdat jongeren in deze leeftijdsgroep moeite hebben met abstract denken en zelfreflectie. KIS stelt dan ook dat antidiscriminatielessen voor deze jongere leeftijdsgroep niet moeten focussen op bewustwording. In plaats daarvan kunnen meer directe en praktische benaderingen worden ingezet, zoals de contacttheorie of het manipuleren van sociale normen. Het KIS noemt geen specifieke leeftijd, maar uitgaand van de onderzoeksresultaten kan pas na de leeftijd van 15 jaar, wanneer het brein verder is ontwikkeld, bewustwording een effectieve methode zijn in antidiscriminatielessen.

Hierdoor kunnen leerlingen op een meer betekenisvolle manier reflecteren op hun eigen vooroordelen en bijdragen aan een inclusieve schoolomgeving. Deze ontdekkingen suggereren een implementatie van leeftijdsspecifieke benadering in antidiscriminatieonderwijs in het primair onderwijs.

Andere punten die scholen concreet moeten aanpakken door middel van het antidiscriminatiebeleid op de basisscholen zijn:

1. Wat is onze visie op antidiscriminatie?
2. Wat doen we al en wat willen we nog meer doen?
3. Hoe gaan we dat aanpakken?
4. Hoe houden we in de gaten of het werkt?

Het artikel wijst eveneens op het belang van het betrekken van het hele schoolteam bij de aanpak van discriminatie. Het adviseert om te beginnen met bewustwording onder het personeel, voordat er met leerlingen aan de slag wordt gegaan. Dit komt voort uit een eerder benoemd punt, dat ook vaak over het hoofd wordt gezien.

Een belangrijke stap is het gebruik van rolmodellen in de vorm van gastsprekers. Dit kan vooral nuttig zijn voor scholen waar diversiteit onder de leraren een probleem is, zoals eerder benoemd. Gastsprekers met diverse achtergronden kunnen leerlingen inspireren en hen laten zien dat succes mogelijk is, ongeacht hun afkomst of identiteit. Door regelmatig gastsprekers uit te nodigen die verschillende culturen, etniciteiten en levensstijlen vertegenwoordigen, kunnen scholen een breder perspectief bieden en bijdragen aan het doorbreken van stereotypen. Dit helpt niet alleen bij het bevorderen van een inclusieve cultuur, maar biedt ook concrete voorbeelden van diversiteit in de praktijk. Deze vorm van het bestrijden voldoet ook aan de checklist van het KIS en herhaalt stereotypen niet, maar doorbreekt de sociale norm die is gesteld.

Daarnaast is het essentieel dat leerkrachten en schoolpersoneel regelmatig **trainingen en cursussen volgen op het gebied van antidiscriminatie**. Deze trainingen kunnen hen helpen om discriminatie te herkennen, begrijpen en effectief aan te pakken. Scholing rondom racisme en discriminatie, zoals de "Leergang Inclusief Onderwijs" die is opgenomen in de interventiedatabase van KIS, biedt expliciete scholing en is wetenschappelijk onderbouwd. Dergelijke leergangen kunnen volledig gefinancierd worden via subsidieregelingen, waardoor ze toegankelijk zijn voor alle scholen. De financiering van een antidiscriminatiebeleid schijnt vaak nog een te hoge kost voor een basisschool om op zich te dragen. De training van de leerkrachten die wordt gesubsidieerd is een laagdrempelige manier van een bijdrage aan het verminderen van en eventueel bestrijden en voorkomen van discriminatie op basisscholen. Door leerkrachten te voorzien van de juiste kennis en vaardigheden, kunnen zij een proactieve rol spelen in het creëren van een veilige en inclusieve leeromgeving.

Een ander cruciaal aspect is de integratie van historische context in het curriculum. Dit moet niet alleen gebeuren door middel van projecten, maar ook binnen reguliere geschiedenislessen. Door de geschiedenis van discriminatie, zoals slavernij en kolonisatie, systematisch te behandelen, wordt het een integraal onderdeel van wat leerlingen leren. Dit zorgt voor een overlap tussen antidiscriminatielessen en reguliere schoolvakken zoals geschiedenis. Het helpt leerlingen om de

oorsprong en gevolgen van discriminatie beter te begrijpen en stimuleert hen om kritisch na te denken over historische en hedendaagse vormen van ongelijkheid. Concrete voorbeelden zijn lessen over de burgerrechtenbeweging in de Verenigde Staten, de geschiedenis van koloniale overheersing en de strijd voor gelijke rechten in verschillende delen van de wereld.

Het schoolbeleid moet ook expliciet gericht zijn op het voorkomen en bestrijden van discriminatie. Dit begint met het opstellen van een duidelijk antidiscriminatiebeleid dat wordt ondersteund door het hele schoolteam. Dit kan aan de hand van het stappenplan zoals omschreven door het KIS. Het beleid moet concrete maatregelen bevatten om discriminatie te voorkomen, zoals het creëren van een veilige meldstructuur voor leerlingen die discriminatie ervaren. Daarnaast moet het beleid duidelijke consequenties stellen voor discriminerend gedrag en deze consequenties consequent handhaven. Het betrekken van alle belanghebbenden, inclusief ouders en leerlingen, bij de ontwikkeling en implementatie van dit beleid is cruciaal. Dit zorgt voor een breed draagvlak en maakt het beleid effectiever.

Ouders spelen een belangrijke rol in het ondersteunen van antidiscriminatie-initiatieven op school. Scholen kunnen ouders betrekken door hen regelmatig te informeren over de antidiscriminatie-activiteiten en -beleid van de school. Dit kan door middel van ouderbijeenkomsten, nieuwsbrieven en informatiesessies. Daarnaast kunnen ouders worden uitgenodigd om deel te nemen aan activiteiten en projecten die gericht zijn op het bevorderen van inclusie en diversiteit. Door ouders actief te betrekken, wordt de boodschap van inclusie en respect voor diversiteit versterkt en wordt een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid gecreëerd voor het tegengaan van discriminatie.

Tot slot is het belangrijk om de effectiviteit van de geïmplementeerde maatregelen regelmatig te evalueren. Dit kan door middel van enquêtes onder leerlingen, ouders en personeel, evenals door het monitoren van incidenten van discriminatie en de reacties daarop. Evaluatie helpt om te bepalen of de maatregelen daadwerkelijk bijdragen aan een inclusieve en veilige schoolomgeving en biedt de mogelijkheid om bij te sturen waar nodig. Door een cultuur van voortdurende verbetering te omarmen, kunnen scholen ervoor zorgen dat hun antidiscriminatiebeleid en -praktijken effectief blijven en aansluiten bij de veranderende behoeften van hun schoolgemeenschap.

Door deze implementaties toe te passen, kunnen basisscholen een significante stap zetten in het voorkomen en bestrijden van discriminatie. Het bevorderen van een inclusieve cultuur, het voorzien in adequate scholing voor leerkrachten, het integreren van historische context in het curriculum, het ontwikkelen van een duidelijk schoolbeleid en het betrekken van ouders zijn allemaal cruciale elementen in deze aanpak. Evaluatie en aanpassing van deze maatregelen zorgen ervoor dat ze effectief blijven en bijdragen aan een veilige en respectvolle leeromgeving voor alle leerlingen.